

УДК 005.51:334.735(477)
JEL C51, H11, O11, P47, P52

О. М. Таран-Лала

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри
менеджменту Вищого навчального закладу Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі», м. Полтава
e-mail: elenalala1704@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7045-5129>

ІМІТАЦІЙНА МОДЕЛЬ РОЗВИТКУ СПОЖИВЧОЇ КООПЕРАЦІЇ УКРАЇНИ НА ОСНОВІ УЗГОДЖЕННЯ ЇЇ ІНТЕРЕСІВ ТА ДЕРЖАВИ

У статті визначено аспекти концептуально-методологічного характеру і прикладних розробок щодо побудови імітаційної моделі розвитку споживчої кооперації у структурі національної економіки. Проведено ґрунтовне прогнозування рівнів функціонування споживчої кооперації у структурі національної економіки за умови ефективної взаємодії з параметром «Державна політика» та використання визначених можливостей, запобігання проблемам, що перешкоджають розвитку споживчої кооперації. Обґрунтовано, що запропонована розроблена модель є, з одного боку, методичною основою для прогнозування розвитку споживчої кооперації України у структурі національної економіки, а з другого – практичним інструментом, який ґрунтований на системному аналізі проблеми, всебічно враховує та використовує всі чинники-обмеження розвитку споживчої кооперації України.

Ключові слова: імітаційна модель, функціонування, розвиток, споживча кооперація, параметри системи, сценарії, метод аналізу ієрархій, аналітичне стратегічне планування.

Taran-Lala O. THE IMITATION MODEL OF THE DEVELOPMENT OF CONSUMER COOPERATION IN UKRAINE ON THE BASIS OF COORDINATION OF ITS INTERESTS WITH THE STATE ONES

The article defines the aspects of conceptual-methodological nature and applied developments as the basis of construction of an imitation model of Consumer Cooperation development in the structure of national economy. Comprehensive analytical planning of the future level of development of Ukraine's Consumer Cooperation in the structure of the national economy shows the necessity to change the structure of the hierarchy of the problem in order to bring the desired future closer, that is, to bring the logical future closer to the desired one. Prognostication of levels of the functioning of Consumer Cooperation in the structure of national economy is conducted on condition of effective cooperation with a parameter «Government politics» and the use of certain possibilities and prevention of problems impedimental to the development of Consumer Cooperation. It is proven to be a methodological basis for forecasting the levels of development of Ukraine's Consumer Cooperation in the structure of the national economy and a practical tool based on system analysis of the problem and comprehensive incorporating and using of all the limiting factors, problems and opportunities of all the parameters of the system, all their goals, policies and tasks, all alternatives and opportunities for scenarios of development of Consumer Cooperation of Ukraine. The practical testing of the proposed approach confirms the improvement of the integrated assessment of the generalized scenario (the development of Consumer Cooperation of Ukraine on the basis of harmonization of its interests and the state) 1,287 times. It proves that the purpose of the analysis of improvements has been achieved. The paper identifies the shortcomings of functioning and the factors that affect the level of functioning on the basis of isolation and synthesis of the parameters of the system, their policies and tasks that characterize the development of Consumer Cooperation in the structure of the national economy. Certain recommendations for the development of Consumer Cooperation at the present stage of its management are suggested.

Keywords: imitation model, functioning, development, consumer cooperation, parameters of system, scenarios, method of analysis of hierarchies, analytical strategic planning.

Постановка проблеми. Розвиток споживчої кооперації залежить від того, яким чином взаємодіють між собою основні її складові і наскільки кожна із них впливає на інші. Проблема розвитку споживчої кооперації набуває особливої значущості та вимагає комплексних методологічних досліджень, розробки науково обґрунтованої концепції її функціонування та розвитку, що дозволить істотно впливати на соціальні та економічні процеси, від реалізації яких залежить підвищення життєвого рівня населення нашої держави. Сучасна концепція функціонування споживчої кооперації України вимагає активізації теоретичних досліджень і практичних розробок за проблематикою її розвитку, яка б враховувала сьогодишні особливості та тенденції розвитку національної економіки.

Аналіз останніх досліджень. Аналіз сучасних теоретичних і практичних досліджень показав, що

сьогодні відсутній універсальний підхід до побудови сценарію розвитку споживчої кооперації України у структурі національної економіки. У науковій літературі зустрічаються різні методології, що відбивають сутність згаданого процесу в працях провідних фахівців, зокрема С. Г. Бабенка [1; 2], В. В. Гончаренка [3], В. В. Губіна [4], І. А. Маркіної [5], М. А. Окландера [6], М. Є. Рогози [7; 8] та інші. Але дотепер у науковій літературі не отримали широкого висвітлення методичні підходи до побудови сценарію розвитку споживчої кооперації України у структурі національної економіки стосовно особливостей етапу становлення економіки соціально-орієнтованого суспільства. Визначаючи теоретико-методологічну і практичну значущість генезису функціонування споживчої кооперації, доцільно визнати, що проблема розвитку споживчої кооперації вимагає подальшого наукового обґрунтування. Це

пов'язано з відсутністю впорядкованої сукупності інструментів і розробленої методології визначення розвитку параметрів і складових системи, якою і є споживча кооперація України. Дослідження складових системи дає підстави стверджувати про необхідність виокремлення та доцільність теоретико-методологічної розробки підходу до побудови сценарію розвитку споживчої кооперації України у структурі національної економіки, ґрунтуючись на аналізі параметрів системи. Розгляд параметрів системи, що є умовою розвитку споживчої кооперації, логічно приводить до необхідності вираження результату через побудову імітаційної моделі, яка характеризує розвиток споживчої кооперації України.

Мета статті. Дискусійність проблеми, об'єктивна необхідність подальшого поглиблення теоретичних досягнень концептуально-методологічного характеру і прикладних розробок щодо розвитку споживчої кооперації України зумовили мету дослідження, яка полягає в синтезації методологічних підходів до побудови імітаційної моделі розвитку споживчої кооперації України у структурі національної економіки на основі аналітичного стратегічного планування та методу аналізу ієрархій.

Основні результати дослідження. З точки зору аналітичного стратегічного планування розглянемо проблему розвитку споживчої кооперації України у структурі національної економіки [9]. На основі зібраних даних і практичної апробації концептуальної моделі побудови комплексу сценаріїв функціонування споживчої кооперації України у структурі національної економіки України (Укоопспілка, м. Київ) проведено аналітичне стратегічне планування процесу функціонування системи споживчої кооперації України у структурі національної економіки. Отримані результати дослідження свідчать про необхідність побудови імітаційної моделі розвитку споживчої кооперації України на основі узгодження її інтересів із державними за допомогою другого прямого процесу планування.

Щоб уникнути громіздкості аналізу, далі, використовуючи тільки найвпливовіші завдання параметрів споживчої кооперації України, проведемо другий прямий процес планування (ДППП) – розвиток споживчої кооперації України на основі узгодження її інтересів та держави.

Побудуємо імітаційну модель розвитку споживчої кооперації України на основі узгодження її інтересів та держави (рис. 1).

1-й рівень (фокус проблеми) – функціонування споживчої кооперації України у структурі національної економіки;

2-й рівень – параметри, які використані у першому прямому процесі планування функціонування споживчої кооперації України (ПППП). До параметрів ПППП додано параметр «Державна політика (ДП)» зі зворотного процесу планування розвитку споживчої кооперації України (ЗПП);

3-й рівень – завдання параметрів: I.1 (Стандартизація складових частин споживчої кооперації України, зв'язків і процесів, що в ній відбуваються, з метою уніфікації і взаємозамінюваності), I.2 (Розподіл системи на індивідуальні (спеціалізовані) частини з метою якісного виконання своїх функцій кожною частиною), I.3 (Об'єднання спеціалізованих систем з метою їх посилення із захисту від несприятливого впливу

довкілля), I.4 (Створення бази стандартних спадкових і стандартних не спадкових програм як умови для вибору оптимальної у кожному конкретному випадку і як основи для формування нестандартних програм), I.6 (Збереження системи в умовах, що змінюються), I.7 (Упорядкування структури в умовах, що змінюються), ПВБ.1 (Відтворення різноманіття природних підсистем, у яких одні системи забезпечують інші), 3.1 (Забезпечення якісного стану інтелекту, природно-виробничої бази та якості управління відповідно до функціонування системи), ОА.1 (Формування доцільної структури системи за рахунок формування нерівнозначних частин (керованих, керуючих зв'язків), ОА.11 (Формування програм реалізації головної і функціональної цілей системи в нестандартних умовах, що змінюються), Р.3 (Досягнення основної і функціональної цілей системи при забезпеченні її гомеостатичного стану у момент часу, що безпосередньо передує процесу прийняття і реалізації рішень, на підставі поточної інформації про фактичний стан системи, спрямоване на ліквідацію або нейтралізацію розузгодження, що виникло в системі), ДП.1 (Регламентация господарського життя, що утворює зведення законів (кодекс) для системи споживчої кооперації, що визначає її права й обов'язки, міру взаємної відповідальності, у тому числі й набуття чинності певних заборон, націлених на недопущення збитку суб'єктів ринку), ДП.3 (Вироблення соціально-економічної завдання, у межах якої здійснюють управління, визначення і результативне застосування механізмів її реалізації);

4-й рівень – заходи завдань параметрів (26): I.1.1 (Стандартизувати складові частини системи, зв'язки і процеси, що в ній відбуваються, з метою уніфікації і взаємозамінюваності), I.2.1 (Розподілити систему на індивідуальні (спеціалізовані) частини з метою якісного виконання своїх функцій кожною частиною), I.3.1 (Об'єднати спеціалізовані підсистеми з метою їх посилення і захисту від несприятливого впливу довкілля), I.4.1 (Створити базу стандартних спадкових і стандартних не спадкових програм як умови для вибору оптимальної у кожному конкретному випадку і як основи для формування нестандартних програм), I.4.3 (Надати повну, своєчасну та достатню інформацію про зв'язок розвитку споживчої кооперації з розвитком економіки України загалом), I.6.1 (Зберегти систему в умовах, що змінюються), I.6.2 (Забезпечити стратегічне управління повною і достовірною інформацією про організацію споживчої кооперації, пайовиків, фінансовий стан), I.7.1 (Упорядкувати структуру в умовах, що змінюються), ПВБ.1.1 (Забезпечити динамічний і ефективний розвиток торгівлі та надання послуг як основи діяльності споживчих кооперативів), ПВБ.1.4 (Підтримувати інтеграцію економічних, транспортних, фінансових і інформаційних зв'язків), ПВБ.1.5 (Створити єдиний операційний ланцюжок: заготівля – переробка – торгівля), ПВБ.1.6 (Забезпечити зростаючий ринок продукції ексклюзивної (домашньої) якості, яка може бути затребувана найбільш вимогливими споживачами в торговельній мережі та підприємствах громадського харчування), 3.1.3 (Відновити соціальні пріоритети функціонування системи споживчої кооперації, захисту інтересів і задоволення потреб членів-пайовиків, працівників і споживачів-не членів споживчих товариств), 3.1.4 (Забезпечити гарантований захист інтересів і задоволення

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО ПЕРІОДУ УКРАЇНИ

соціально-економічних і інших потреб членів-пайовиків і працівників споживчих кооперативів, а також обслуговуваного населення, забезпечуючи збалансованість інтересів усіх суб'єктів-учасників системи споживчої кооперації і сформувані соціально орієнтований тип відносин споживчої кооперації), 3.1.7 (Забезпечити оптимізацію податкових платежів, розвиток соціальної сфери та захист соціально-економічних інтересів пайовиків), 3.1.8 (Забезпечити стійке економічне зростання і збалансований соціальний розвиток), 3.1.10 (Забезпечити поповнення основних і оборотних засобів кооперативних організацій за рахунок пайового фонду унаслідок вступу нових членів, збільшення пайового внеску, а також позикових засобів пайовиків, залучення пайовиків до інвестування організацій споживчої кооперації), ОА.1.1 (Забезпечити умови для створення інфраструктури споживчої кооперації, адекватної етапу регульованої ринкової економіки соціально орієнтованого суспільства), ОА.11.1 (Сформувані програми реалізації головної і функціональної цілей системи в нестандартних умовах, що змінюються), Р.3.1 (Забезпечити досягнення головної і функціональної цілей системи при забезпеченні її гомеостатичного стану у момент часу, що безпосередньо передуює процесу прийняття і реалізації рішень, на підставі поточної інформації про фактичний стан системи, спрямованого на ліквідацію або нейтралізацію розузгодження, що виникло в системі), ДП.1.1 (Скорочення диференціації рівня та

якості життя населення за рахунок створення сприятливих умов розвитку споживчої кооперації), ДП.1.3 (Здійснення взаємодії із системою споживчої кооперації щодо просування законних інтересів і опрацювання нормативно-правової бази для діяльності споживчої кооперації), ДП.1.4 (Створення механізмів захисту споживчої кооперації у взаємодії з іншими організаціями, у тому числі під час залучення кредитів і позик, взаємодії з приватними інвесторами), ДП.3.1 (Формування економічної і соціальної інфраструктури), ДП.3.7 (Інтеграція системи споживчої кооперації у процес реалізації пріоритетних національних проектів і державних програм розвитку села, агропромислового комплексу, зайнятості населення, житлового забезпечення, освіти), ДП.3.8 Стимулювання економічного розвитку споживчої кооперації шляхом створення нових центрів економічного зростання на основі її конкурентних переваг);

5-й рівень – контрастні сценарії функціонування споживчої кооперації України у структурі національної економіки: С1) статус-кво (проекція сучасного стану на майбутнє); С2) покращення функціонування споживчої кооперації; С3) погіршення функціонування споживчої кооперації;

6-й рівень – узагальнюючий сценарій: майбутній рівень розвитку споживчої кооперації України на основі узгодження її інтересів та держави.

Рис. 1. Імітаційна модель розвитку споживчої кооперації України на основі узгодження її інтересів та держави Розроблено автором.

Розрахунки ДППП майбутнього рівня розвитку споживчої кооперації України на основі узгодження її інтересів та держави розіб'ємо на кілька етапів:

1-й етап ДППП: розраховуємо пріоритети параметрів відносно впливу на майбутній рівень розвитку споживчої кооперації України у структурі національної економіки за методом аналізу ієрархій, на основі матриці попарних порівнянь параметрів

знаходимо їх пріоритети. Матриця попарних порівнянь параметрів та їхні пріоритети наведені в табл. 1.

2-й етап ДППП: розраховуємо вагу (відносно параметрів) завдань, що мають найсуттєвіші заходи. Більш детальні розрахунки та їх результати представлені у монографії [13].

Пріоритети (важливість) параметрів відносно фокуса проблеми

Параметри системи	I	ПВБ	З	ОА	Р	ДП	Вектор пріоритетів P_i
I	1,0000	9,0000	3,0000	5,0000	5,0000	3,0000	0,4352
ПВБ	0,1111	1,0000	0,2000	4,0000	4,0000	0,3333	0,0857
З	0,3333	5,0000	1,0000	4,0000	5,0000	2,0000	0,2464
ОА	0,2000	0,2500	0,2500	1,0000	3,0000	0,5000	0,0631
Р	0,2000	0,2500	0,2000	0,3333	1,0000	1,0000	0,0473
ДП	0,3333	3,0000	0,5000	2,0000	1,0000	1,0000	0,1223
$\lambda_{\max} = 6,941$		$IY = 0,188$			$BY = 0,152$		

Розроблено автором.

3-й етап ДППП: розраховуємо вагу (відносно фокусу проблеми) завдань, що мають найсуттєвіші заходи. Утворюємо матрицю А, проставивши в ній пріоритети завдань, які є у параметрів, що розраховані на основі матриць попарних порівнянь. Усім елементам, які відповідають відсутнім завданням, що аналізуються, ставимо нулі. Складаємо структурну матрицю L. Знаходимо добуток матриці А на матрицю L. Множимо матрицю AL на вектор X пріоритетів завдань (13 найсуттєвіших) відносно фокуса проблеми – функціонування споживчої кооперації України, розрахованих на 1-му етапі ДППП. Розділивши елементи вектора ALX на суму його елементів отримуємо вектор W – пріоритети (важливість) завдань, які мають найсуттєвіші заходи відносно фокуса проблеми.

4-й етап ДППП: розраховуємо вагу (відносно завдань) найсуттєвіших заходів найсуттєвіших завдань параметрів, які не були визначені під час ПППП функціонування споживчої кооперації України.

5-й етап ДППП: розраховуємо вагу (відносно фокуса проблеми – функціонування споживчої кооперації України). Утворюємо матрицю А, проставивши в ній пріоритети заходів, які є у завдань параметрів, що розраховані на основі матриць попарних порівнянь. Усім елементам, які відповідають відсутнім завданням, що проаналізовані, ставимо нулі. Складаємо структурну матрицю L. Знаходимо добуток матриці А на матрицю L. Множимо матрицю AL на вектор X пріоритетів завдань (13 найсуттєвіших) відносно фокуса проблеми, розрахованих на 3-му етапі ДППП. Пронормуємо елементи вектора ALX (розділимо його на суму його елементів) і отримуємо вектор W – це і є пріоритети (важливість) найсуттєвіших заходів найсуттєвіших завдань параметрів відносно фокуса проблеми.

6-й етап ДППП: визначаємо пріоритети контрастних сценаріїв ДППП відносно найсуттєвіших заходів завдань параметрів відносно фокуса проблеми – функціонування споживчої кооперації України. Результати розрахунків дозволять отримати матрицю пріоритетів цих сценаріїв, яку використовуємо на наступному етапі ДППП.

7-й етап ДППП: визначаємо структуру узагальненого сценарію – майбутнього рівня розвитку

споживчої кооперації України на основі узгодження її інтересів та держави. Перемножуючи матрицю, складену з пріоритетів сценаріїв відносно найсуттєвіших заходів завдань параметрів, на стовпець пріоритетів заходів відносно фокуса проблеми з 4-го етапу ДППП параметрів, отримуємо пріоритет сценаріїв відносно фокуса проблеми ДППП. Після розрахунків отримуємо: майбутній рівень розвитку споживчої кооперації України у структурі національної економіки «Статус-кво» – 24,16%, майбутній рівень розвитку споживчої кооперації України у структурі національної економіки «Функціонування кооперації покращується» – 67,27%, майбутній рівень розвитку споживчої кооперації України у структурі національної економіки «Функціонування кооперації погіршується» – 8,57%.

8-й етап ДППП: визначаємо наслідки прийняття найбільш імовірного майбутнього стану розвитку споживчої кооперації України на основі узгодження її інтересів та держави (узагальненого сценарію) та оцінимо інтегрований рівень її функціонування.

Кожний із майбутніх рівнів розвитку споживчої кооперації України кількісно оцінюють за множиною критеріїв, що виокремлено на етапі оцінювання сценаріїв її функціонування [10; 11; 13]. Значення критеріїв для майбутнього рівня розвитку споживчої кооперації України на основі узгодження її інтересів та держави визначають відносно поточного стану її функціонування за шкалою різниць (табл. 2).

Отже, результати проведеного аналізу ранжирування критеріїв відносно ймовірних сценаріїв майбутнього рівня розвитку споживчої кооперації України на основі узгодження її інтересів та держави, що наведені у табл. 2, свідчать, що з урахуванням ваги всіх критеріїв отримана інтегральна оцінка узагальненого сценарію другого прямого процесу планування є позитивною і дорівнює 4,0720. Це означає, що ситуація з розвитком споживчої кооперації України у структурі національної економіки в найближчому майбутньому значно покращиться за умови ефективної взаємодії з параметром «Державна політика» і використання визначених можливостей і запобігання проблемам, що перешкоджають розвитку споживчої кооперації.

Ранжирування змінних стану (критеріїв) відносно майбутнього рівня розвитку споживчої кооперації України на основі узгодження її інтересів та держави (сценаріїв)

Кри-терії	Змінна стану (критерій для оцінки наслідків)	Вага критеріїв	Сценарій і його вага			Значення інтенсивності зміни критерію	Вага узагальненого сценарію (складова інтегральної оцінки)
			C1	C2	C3		
1	2	3	0,242	0,672	0,086	4	8
Кр.1	Посилення ділової активності між організаціями споживчої кооперації та підприємствами суміжних і підсобних виробництв	0,1501	2	6	-4	4,1734	0,6263
Кр.2	Підтримка механізмів кооперації й інтеграції малих і середніх підприємств місцевими органами влади	0,1232	2	4	-2	3,0008	0,3697
Кр.3	Раціональний вибір і ретельне обґрунтування способів зміцнення конкурентоспроможності системи споживчої кооперації шляхом побудови відповідної структури, що забезпечить стійкий розвиток національної економіки	0,1191	2	6	-4	4,1734	0,4971
Кр.4	Обмеження імпорту та світові тенденції до зростання цін на сільськогосподарську продукцію	0,0114	1	2	-2	1,4146	0,0162
Кр.5	Підвищення уваги до безпеки України у сфері продовольчого забезпечення розкриє ринок для вітчизняного виробництва	0,0110	3	6	-4	4,4154	0,0487
Кр.6	Реальні можливості відновити заготівельну діяльність у великих масштабах	0,0284	1	6	-8	3,5879	0,1019
Кр.7	Значне збільшення обсягів власного виробництва	0,0315	2	6	-6	4,0017	0,1262
Кр.8	Створення єдиного операційного ланцюжка: виробництво і заготівля – переробка – торгівля	0,0966	1	8	-4	5,2754	0,5095
Кр.9	Відновлення і розвиток культури споживання	0,0058	2	4	-4	2,8292	0,0164
Кр.10	Забезпечення зростаючого ринку продукцією ексклюзивної (домашньої) якості, яка може бути затребувана найбільш вимогливими споживачами в торговельній мережі та на підприємствах громадського харчування	0,0104	1	3	-2	2,0867	0,0216
Кр.11	Своєчасне виявлення ознак і причин неплатоспроможності та банкрутства, надання допомоги в розробці антикризової програми та реалізації заходів з оздоровлення	0,1032	3	8	-6	5,5879	0,5765
Кр.12	Підвищення загальної юридичної й фінансової грамотності керівної ланки, працівників фінансово-економічних та юридичних служб	0,0070	1	5	-3	3,3450	0,0234
Кр.13	Підвищення інтенсивності розвитку та зниження ризиків втрати прибутків	0,0626	2	6	-5	4,0875	0,2559
Кр.14	Забезпечення оптимізації податкових платежів, розвитку соціальної сфери та захисту соціально-економічних інтересів пайовиків	0,0474	2	4	-3	2,9150	0,1383
Кр.15	Забезпечення стійкого економічного зростання і збалансованого соціального розвитку	0,0511	1	6	-4	3,9313	0,2009
Кр.16	Збільшення масштабів за рахунок зміцнення взаємодії з пайовиками як учасниками заготівельної діяльності та лояльними покупцями товарів кооперативних торговельних мереж	0,0240	1	5	-3	3,3450	0,0803
Кр.17	Зростання обсягів закупівель сільськогосподарської продукції й дикорослої сировини, і, відповідно, обсягів переробки та виробництва	0,0203	1	5	-3	3,3450	0,0678
Кр.18	Збільшення ресурсів торгівлі за рахунок продукції пайовиків, індивідуальної трудової діяльності, народних промислів, полювання, рибальства, звіринництва	0,0172	1	5	-3	3,3450	0,0574

1	2	3	4	5	6	7	8
Кр.19	Поповнення основних і оборотних засобів кооперативних організацій за рахунок пайового фонду внаслідок вступу нових членів, збільшення пайового внеску, а також позикових засобів пайовиків, залучення пайовиків до інвестування організацій споживчої кооперації	0,0624	1	7	-4	4,6034	0,2875
Кр.20	Стимулювання платоспроможного попиту населення й активізації виробництва в сільській місцевості	0,0172	2	4	-3	2,9150	0,0503
Інтегральна оцінка узагальненого сценарію другого прямого процесу планування							4,0720

Розроблено автором.

Порівнявши інтегральні оцінки узагальнених сценаріїв першого І1 та другого І2 прямих процесів планування за формулою виявили, що відносне покращення становить $P = 1,287$ або 128,7% інтегральної оцінки [12; 13].

$$P = \frac{(I2-I1)}{I1}$$

де P – відносне покращення майбутнього рівня розвитку споживчої кооперації України на основі узгодження її інтересів та держави; $I1$ – інтегральна оцінка узагальненого сценарію ПППП; $I2$ – інтегральна оцінка узагальненого сценарію ДППП.

Висновки. Отже, на основі всебічного аналітичного планування майбутнього рівня розвитку споживчої кооперації України у структурі національної економіки показано, як необхідно змінити структуру ієрархії проблеми, щоб наблизити бажане майбутнє, тобто логічне майбутнє наблизити до бажаного. Для цього враховано вплив параметру «Державна політика», а також вжито найсуттєвіші заходи параметрів системи із розрахованою інтенсивністю застосування. Такі циклічні розрахунки передбачені до того часу, поки логічне майбутнє не наблизиться до бажаного майбутнього рівня розвитку споживчої кооперації України. Але покращення інтегральної оцінки узагальненого сценарію (розвиток споживчої кооперації України на основі узгодження її інтересів та держави) у 1,287 рази підтверджує, що мета аналізу покращень уже досягнута (Укоопспілка, м. Київ).

Під час практичної апробації запропонованого підходу доведено, що він є методичною основою для прогнозування рівнів функціонування та розвитку споживчої кооперації України у структурі національної економіки та практичним інструментом, який ґрунтується на системному аналізі проблеми та всебічно враховує та використовує: всі чинники-обмеження функціонування та розвитку споживчої кооперації України; всі цілі, завдання і заходи, проблеми та можливості параметрів системи, що фігурують у проблематиці; всі альтернативи й можливості сценаріїв розвитку подій.

На основі виокремлення та синтезу параметрів системи, їхніх політик та завдань, які характеризують розвиток споживчої кооперації України у структурі національної економіки, з'являється можливість визначити недоліки функціонування, виявити

фактори, які впливають на рівень функціонування, а також розробити певні рекомендації щодо розвитку споживчої кооперації на сучасному етапі її господарювання. Зазначене може складати основу для подальших наукових досліджень фахівців з економіки.

Список використаних джерел

1. Бабенко С. Г. Стратегія розвитку кооперативного сектора економіки України. *Економіка і прогнозування*. 2003. № 4. С. 38-49. URL: http://eip.org.ua/docs/EP_03_4_38_uk.pdf
2. Бабенко С. Г. *Трансформація кооперативних систем у перехідній економіці*: монографія. Київ: Наук. думка, 2003. 332 с.
3. Гончаренко В. В. Теоретико-методологічні підходи до відродження національного кооперативного руху. *Вісник Полтавського державного сільськогосподарського інституту*. 2001. № 5-6(18-19). С. 10-15.
4. Губин В. В., Степанов А. А., Степанов И. А. *Проблемы социально-экономического развития системы потребительской кооперации в условиях рынка*. Москва: Изд. дом Центросоюза, 2012. 196 с. URL: <http://economy-lib.com/sotsialno-ekonomicheskoe-razvitie-sistemy-potrebitelskoy-kooperatsii-v-usloviyah-gynka>
5. Маркіна І. А. Управління споживчою кооперацією як соціально-економічною системою: монографія. Полтава: ПУСКУ, 2008. 255 с.
6. Окландер М. А., Чукурна О. П., Гончаренко В. В. *Стратегія розвитку підприємств споживчої кооперації України*: монографія. Одеса: Екологія, 2007. 324 с. URL: <http://oklander.info/?p=297>
7. Рогоза М. Є. Модель ринково-орієнтованого соціально-економічного механізму управління підприємствами споживчої кооперації. *Економіка: проблеми теорії та практики*: зб. наук. пр. 2009. Т. 2, Вип. 248. С. 239-244.
8. Рогоза М. Є. Проблеми, процеси, моделі управління розвитком підприємств споживчої кооперації. *Академічний огляд*. 2009. № 1. С. 82-89.
9. Саати Т., Кернс К. *Аналитическое планирование. Организация систем*. Москва: Радио и связь, 1991. 224 с. URL: http://systems-analysis.ru/assets/analytical-planning_saaty.pdf
10. Таран-Лала О. М. Проблеми функціонування споживчої кооперації як соціально-економічної системи в нових економічних умовах. *Науковий*

вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка. 2016. Вип. 1(1). С. 152-158. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuec_2016_1%281%29__26

11. Таран-Лала О. М. Оцінка надійності споживчої кооперації України як соціально-економічної системи в структурі національної економіки. *Науковий вісник [Одеського національного економічного університету]. Науки: економіка, політологія, історія*. 2016. № 5(237). С. 156-183. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nv_2016_5_16

12. Таран-Лала О. М. Комплекс сценаріїв ефективного функціонування споживчої кооперації України в структурі національної економіки. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2016. № 1(60). С. 86-99. URL: <http://dspace.oneu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/5528>

13. Taran-Lala O. *Conceptual Model Construction of Complex Scenarios*. Mauritius: LAP LAMBERT Academic Publishing, 2017. 121 p. URL: <https://www.amazon.com/Conceptual-Model-Construction-Complex-Scenarios/dp/6202066210>

References

1. Babenko, S. H. (2003). Stratehiia rozvytku kooperatyvnoho sektora ekonomiky Ukrainy [Strategy of development of the cooperative sector economy of Ukraine]. *Ekonomika i prohnozuvannya – Economy and Forecasting*, nn(n), p-p., 4. Retrieved from http://eip.org.ua/docs/EP_03_4_38_uk.pdf [in Ukrainian].

2. Babenko, S. H. (2003). Transformatsiya kooperatyvnykh system u perekhidny ekonomitsi [Transformation of cooperative systems in a transitional economy]. Kyiv: Scientific Opinion. [in Ukrainian].

3. Honcharenko, V. V. (2001). Teoretyko-metodolohichni pidkhody do vidrozhennia natsional'noho kooperatyvnoho rukhu [Theoretical and methodological approaches to the revival of the national cooperative motion]. *Visnyk Poltav's'koho derzhavnoho sil's'kohospodars'koho instytutu – Bulletin of the Poltava State Agricultural Institute*, 5-6(18-19), 10-15. [in Ukrainian].

4. Gubin, V. V., Stepanov, A. A., & Stepanov, I. A. (2012). Problemy sotsial'no-ekonomicheskogo razvitiya sistemy potrebitel'skoy kooperatsii v usloviyakh rynka [Problems of social-economic development of the system of consumer cooperation in terms of market]. Moscow: Publishing House of Tsentrosoyuz. Retrieved from <http://economy-lib.com/sotsialno-ekonomicheskoe-razvitie-sistemy-potrebitelskoy-kooperatsii-v-usloviyah-rynka> [in Russian].

5. Markina, I. A. (2008). Upravlinnia spozhyvchoiu kooperatsiieiu yak sotsial'no-ekonomichnoiu systemoiu [Management of Consumer Cooperatives as by the socio-economic system]. Poltava: PUSKU. [in Ukrainian].

6. Oklander, M. A., Chukurna, O. P., & Honcharenko, V. V. (2007). Stratehiyi rozvytku pidpryemstv spozhyvchoyi kooperatsiyi Ukrayiny [Strategies of development of enterprises of consumer cooperation of Ukraine]. Odesa: Ecology. Retrieved from <http://oklander.info/?p=297> [in Ukrainian].

7. Rohoza, M. Ye. (2009). Model' rynkovo-orientovanoho sotsial'no-ekonomichnoho mekhanizmu upravlinnia pidpryemstvamy spozhyvchoyi kooperatsiyi [Model of market-oriented socio-economic mechanism of consumer cooperation enterprises management]. In *Ekonomika: problemy teorii ta praktyky [Economics: problems of theory and practice]*: Vol. 2(248) (pp. 239-244). [in Ukrainian].

8. Rohoza, M. Ye. (2009). Problemy, protsesy, modeli upravlinnia rozvytkom pidpryemstv spozhyvchoyi kooperatsiyi [Problems, processes, management model enterprise development of consumer cooperatives]. *Akademichnyy ohlyad – Academic Review*, 1, 82-89. [in Ukrainian].

9. Saati, T. (1991). *Analiticheskoye planirovaniye. Organizatsiya sistem [Analytical planning. Organization of systems]*. Moscow: Radio and Communication. Retrieved from http://systems-analysis.ru/assets/analytical-planning_saaty.pdf [in Russian].

10. Taran-Lala, O. M. (2016). Problemy funktsionuvannya spozhyvchoyi kooperatsiyi yak sotsial'no-ekonomichnoyi systemy v novykh ekonomichnykh umovakh [Problems consumer cooperation functioning as a socio-economic system in the new economic conditions]. In *Naukovyy visnyk Uzhhorods'koho universytetu. Seriya: Ekonomika [Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Series: Economics]*: Vol. 1(1) (pp. 152-158). Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuec_2016_1%281%29__26 [in Ukrainian].

11. Taran-Lala, O. M. (2016). Otsinka nadiynosti spozhyvchoyi kooperatsiyi Ukrayiny yak sotsial'no-ekonomichnoyi systemy v strukturі natsional'noyi ekonomiky [Estimation of reliability of consumer cooperation of Ukraine as a social-economic system in the structure of the national economy]. In *Naukovyy visnyk Odes'koho natsional'noho ekonomichnoho universytetu. Nauky: ekonomika, politolohiya, istoriya [Scientific Bulletin of the Odessa National Economic University. Sciences: economics, political science, history]*: Vol. 5(237) (pp. 156-183). Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nv_2016_5_16 [in Ukrainian].

12. Taran-Lala, O. M. (2016). Kompleks stsenariyv efektyvnoho funktsionuvannya spozhyvchoi kooperatsii Ukraini v strukturі natsional'noi ekonomiki [Complex of scenarios of efficient functioning of consumer cooperation in Ukraine in the structure of the national economy]. In *Visnyk sotsial'no-ekonomichnykh doslidzhen' [Socio-Economic Research Bulletin]*: Vol. 1(60) (pp. 86-99). Retrieved from: <http://dspace.oneu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/5528> [in Ukrainian].

13. Taran-Lala, O. M. *Conceptual Model Construction of Complex Scenarios*. Mauritius: LAP LAMBERT Academic Publishing, 2016. Retrieved from <https://www.amazon.com/Conceptual-Model-Construction-Complex-Scenarios/dp/6202066210>

Надійшло 28.08.2018 р.